

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

ראה תשע"ה

פרשת שבוע

אָבְד תְּאָבְדוֹן ?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

אחת האזהרות החמורות שמופיעות בפרשתנו היא:

"השָׁמֵר לָךְ פֶּן תִּנְקַשׁ אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵי הַשְּׂמִיךְ מִפְּנֵיךָ וּפֶן תִּדְרֹשׁ לְאֵלֵהֶם לְאֵמֹר אֵיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת אֱלֹהֵיהֶם וְאֶעֱשֶׂה כֵּן גַּם אֲנִי: לֹא תַעֲשֶׂה כֵּן לִיקְנֹק אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל תּוֹעֵבֹת יִקְנֹק אֲשֶׁר שָׁנָא עֲשׂוּ לְאֵלֵהֶם כִּי גַם אֶת בְּנֵיהֶם וְאֶת בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ כְּאֵשׁ לְאֵלֵהֶם" (דברים י"ב ל-לא). אחרי הכניסה לארץ, היה חשש גדול מאוד שעם ישראל יושפע משבעת העממים וינהה אף הוא אחרי עבודת אלילים. הפיתוי היה גדול (במסגרת קצרה זו לא נסביר מדוע). בפסוקים אלה התורה מנמקת את האיסור בדרך מיוחדת, העבודה הזרה כל כך שפלה ומתועבת שהיא מביאה את עובדיה להקרבת ילדים על מזבחותיה. משה רבנו כביכול שואל את העם: האם אתם רוצים לעלות על מסלול זה, ר"ל!

לכאורה הדבר תמוה, הייתכן שהכנענים וחבריהם אכן ירדו לשפל מדרגה שכזה? ועוד יותר, הייתכן שיש חשש כי בניו, בני אברהם אבינו "רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים" יכשלו בעוון כה חמור?!

בדיקה של הפסוקים לאורך התנ"ך מגלה שאכן, לא רק שבעת העממים ואף בני בניו של לוט נכשלו בעוון חמור זה, אלא שאף אחינו, בני אברהם יצחק ויעקב, נפלו בפח האכזריות ונכשלו בזה. נוכיח את הדברים משני מקורות: הראשון, פרשיה שהתרחשה בימי יהורם בן אחאב מלך ישראל, יהושפט מלך יהודה הצדיק ואלישע הנביא. השני, מן הפרקים בספר ישעיהו שמהם לקוחות שבע הפטרות הנחמה – "שבע דנחמתא" אותן אנו קוראים בימים אלה. בספר מלכים מסופר כי יהושפט הצטרף ליהורם וסייע לו בטיפול במרדו של מישע מלך מואב, שהחליט לעשות "מסיבת תה" ולהפסיק לשלם מסי ואסל (בן חסות) למלך ישראל. הקרב הסתיים בדרך זו:

"וַיָּרָא מֶלֶךְ מוֹאָב כִּי חִזַּק מִמֶּנּוּ הַמֶּלֶךְ חִזְקָה ... וַיִּקַּח אֶת בְּנוֹ הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִמְלֹךְ תַּחְתָּיו וַיַּעֲלֵהוּ עֲלֵה עַל הַחֲמָה וַיְהִי קֶצֶף גְּדוֹל עַל יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ מִעֲלָיו וַיָּשֻׁבוּ לְאָרֶץ" (מלכים ב פרק ג כו-כז).

רבו הדעות בהסבר מה שקרה. חז"ל הסבירו "ויקח את בנו הבכור אשר ימלך תחתיו ויעלה על החמה, רב ושמואל, חד אמר: לשם שמים, וחד אמר: לשם עבודה זרה. ... למאן דאמר לשם עבודה זרה אמאי ויהי קצף (על ישראל)? - כדברי יהושע בן לוי. דרבי יהושע בן לוי רמי: כתיב וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם לא עשיתם וכתוב וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם עשיתם - כמתוקנין שבהם לא עשיתם, כמקולקלין שבהם עשיתם. ויסעו מעליו וישבו לארץ - אמר רבי חנינא בר פפא: באותה שעה ירדו שונאיהן של ישראל למדריגה התחתונה" (סנהדרין דף ט ע"ב). כלומר, ברגע שמלך מואב הקריב את בנו למולך, היה בכך קטרוג ר"ל, על עם ישראל = "שונאיהן של ישראל" (בלשון סגי נהור), שהרי גם הם הקריבו ילדים לעבודה זרה.

בספר ישעיהו, בין פסוקי הנחמה, מסתתרים פסוקים שמהם ניתן ללמוד להיכן התדרדר "עם קדושים" בימי מנשה מלך יהודה. בין פסוקים אלה מצאנו את התיאור הנורא הבא:

"וְאֵתֶם קָרְבוּ הַנֶּה בְּנֵי עֲנָנָה זָרַע מְנַאֵף וַתִּזְנֶה: עַל מִי תִתְעַנְּגוּ עַל מִי תִרְחִיבוּ פֶה תִרְחִיבוּ לְשׁוֹן הַלּוֹא אֲתֶם יְלָדֵי פֶשַׁע זָרַע שָׂקָר: הַנְּחַמִּים בְּאֵלִים תַּחַת כָּל עֵץ רִעְנָן שִׁחֲטֵי הַיְלָדִים בְּנְחָלִים תַּחַת סַעֲפֵי הַסְּלָעִים: בְּחִלְקֵי נַחַל חִלְקֶךָ הֵם הֵם גּוֹרְלֶךָ גַּם לָהֶם שִׁפְכֹת נֶסֶךְ הַעֲלִית מְנַחֵה הַעֵל אֵלֶּה אֲנַחֵם: עַל הַר גְּבוּהַ וְנִשְׂאָ שִׁמְתָּ מִשְׁכַּבְּךָ גַּם שָׁם עָלִית לְזִבְחַ זֶבַח" (ישעיהו נ"ז ג-ז).

אין צורך בהסברים. נסיק מכך את המסקנה הבאה. עם ישראל "בני בחוניו" של הקב"ה, "צאן קדשים" יכולים להיות "אור לגויים" ולקדש שם שמים במעשיהם. אבל כגודל מעלתם כך גם עלולה להיות קשה נפילתם ח"ו.

בהמשך לדברינו אלה ננצל את ההזדמנות ונזהיר את כל מי שיעז לקרא פסוקים מפרשתנו ולפרש אותם הלכה למעשה, כי כל מי מבני עמנו (נתפלל שלא יהיו כאלה) הפוגע בכנסיה או מסגד, חותר תחת עצם קיומנו כאן בארץ ישראל, מגלה פנים בתורה שלא כהלכה, מחלל שם שמים ועלול להביא ח"ו קטרוג גדול על עם ישראל.

<p>לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלב"ע י"ז בסיוון תשע"ד</p>	<p>לע"נ רבי יעקב בן אברהם ועישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג ז"ל</p>	<p>לע"נ ר' מאיר בן יחזקאל שרגא ברכפלד ז"ל</p>	<p>לע"נ מרת שרה ונגרובסקי בת ר' משה זאב ע"ה נלב"ע י" בתמוז תשע"ד</p>	<p>לע"נ הרב אשר וסרטיל ז"ל נלב"ע ט' בכסלו תשס"ט</p>
---	--	---	---	--

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

חמדת הדף היומי

במה נחשב תוך כדי דיבור כדיבור

הרב עקיבא כהנא

בגמרא בנדרים (פז, א) נכתב שבכל התורה כולה תוך כדי דיבור כדיבור פרט למגדף ועובד עבודה זרה, שאחרי שאמרו את הדיבור האסור אינם יכולים לחזור בהם ועל ידי זה להיפטר, ומקדש ומגרש, שאחרי שאמרו את דיבור הקידושין או הגירושין אינם יכולים לחזור בהם. **גמרא מקבילה נמצאת במסכת בבא בתרא (קכט ע"ב - קל ע"א)** שם הגמרא מציינת רק שני דברים שאין בהם תוך כדי דיבור כדיבור: עבודה זרה וקידושין.

מדוע בכל התורה כולה תוך כדי דיבור כדיבור, ואדם יכול לשנות את דיבורו, ואילו במקומות אלו אדם אינו יכול לשנות את דיבורו? הסיבה שתוך כדי דיבור כדיבור:

א. **רמב"ן (ב"ב קכט ע"ב ד"ה והלכתא) בשם ר"ת והשיטה מקובצת** (כאן) ורמב"ן ב - חכמים רצו לתת אפשרות לאדם הפועל פעולה קניינית לתת שלום לרבו העובר לפניו מבלי שיהיה לו הפסד ממוני, לכן תיקנו שכל אדם יוכל לחזור בו 'תוך כדי דיבור', שהוא (לפי הגמרא בנזיר) זמן של שאלת שלום השואל תלמיד את רבו. לעומת זאת, בדברים חמורים כמו קידושין וגירושין לא חשבו שכדאי לבטלם גם לצורך, ולא רצו לפטור מגדף ועובד עבודה זרה.

רמב"ן גם הביא את שיטת הראב"ד שהסיבה שנתנו זמן לחזרה היא שכיון שהתירו לשאול שלום לרב בתוך קריאת שמע, לא רצו ליצור מצב שבו קניינים חמורים מקריאת שמע, ובהם לא ניתן לשאול לרב לשלום, בלי להפסיד ממון, ולכן תיקנו בכל הקניינים שאדם יוכל לחזור מהם תוך כדי דיבור.

ר"ן (נדרים ד"ה והלכתא) הקשה על דבריו שקשה לומר שחכמים הפקיעו בכל מקום את כל הקניינים משום מקרה שבו בדיוק באמצע הקניין נכנס הרב ואומר שלום.

ב. **ר"ן (שם) - כל פעולה קניינית או פעולה אחרת שיש לה השפעה שהאדם עושה**, הוא עדיין לא מחליט לגמרי אם אכן הוא רוצה לעשות זאת, ולכן נתנו לו זמן קצר לחזרה, גם אחרי שהוא ביצע את הפעולה. אך במעשים שיש להם חשיבות מרובה: גיטין קידושין ועבודה זרה אדם חושב היטב לפני שהוא מבצע אותם, ולכן לא נתנו זכות חזרה לאחר כדי דיבור.

ג. **רשב"ם (ב"ב קכט ע"ב - קל ע"א)** ביאר שמהדין גם בקידושין היה הדין שיתוך כדי דיבור כדיבור אך בגלל חומרת קידושין חכמים קבעו להחמיר מדרבנן, שתוך כדי דיבור לא יהיה כדיבור. מדבריו (ד"ה והלכתא) נראה שהבין שהסיבה שניתן לחזור תוך כדי דיבור היא מכיוון שזו יחידת הזמן המינימלית לגבי קביעת הדין מתוך המעשים שאדם עושה, לכן אם אדם משנה את דבריו בתוך יחידת הזמן הזו, הוא למעשה דיבר שני דיבורים סותרים כדיבורו, ולכן המעשה לא אמור לחול.

ר"ן (תשובה מג) הקשה על דבריו, שלפי דבריו האשה מקודשת מדאורייתא, ורק מדרבנן לא, ולכן צריך להיות הדין שהאשה ספק מקודשת, אלא שמהרמב"ם וכל הפוסקים נראה שהבינו שבחזרה תוך כדי דיבור האשה מקודשת לגמרי.

בשולחן ערוך באבן העזר ישנה אי בהירות מסוימת ביחס לשאלה זו האם כשאדם חזר בו מקידושין תוך כדי דיבור האשה מקודשת באופן מוחלט, או רק בספק: במקום אחד (לח, סעיף לד) הוא אומר שהאשה מקודשת בוודאי, ובמקום אחר (מט, ב) נראה שהאשה מקודשת רק מספק.

סיכום: הגמרא כתבה שבכל הדברים תוך כדי דיבור כדיבור לעניין חזרה, פרט לקידושין גירושין עבודה זרה ומגדף, וכמה הסברים נאמרו בכך:

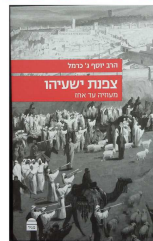
א. חכמים הפקיעו את הקניין על מנת שאדם יוכל לתת שלום לרבו.

ב. אדם לא גומר בדעתו בתוך כדי דיבור את המעשה שהוא עושה.

ג. תוך כדי דיבור הוא פרק הזמן הקבוע על מנת שהדיבור יפעל.

חדש - "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפיה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן.

יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביור מקיפים במקורות. בין הנושאים הבדוניים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פיסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ג)

Cali, Colombia

קאלי, קולומביה
סיון תשנ"ג

חיובו של רב לבדוק יחוסו של חבר בקהילה ורישומו בספר הקהילה, על סמך טענתו שהוא יהודי

שאלה

באיזה מצבים מחויב רב קהילה לבדוק ולחקור יחוסו של אדם הבא לפניו ("לקבל איזה שירותים דתיים") והאם יש בעיה הלכתית לרשום מקרים לא ברורים בספר הקהילה?

תשובה

כלל אמרו בפוסקים, מי שבא לפנינו ואמר, ישראל אני - נאמן ואין צריך להביא ראיה על כך¹. טעמים מספר נאמרו בדיון זה, ומהם: א. "רוב הבאים לפנינו בתורת יהדות - ישראלים הם"², דהיינו רוב הבאים לפנינו ואומרים שהם יהודים - הם באמת כאלה. ויש שביארו טעם זה מכח חזקה, שכיון שבא לפנינו ואמר שהוא יהודי - מסתמא נאמן, ויהודי הוא, שמי שהוא גוי - לא יאמר על עצמו שהוא יהודי³.
ב. "מילתא דעבידא לאגלויי"⁴, שכל דבר שעשוי להיגלות בעתיד, יש בו תורת נאמנות, והרי דבר זה עשוי להתגלות ע"י שכניו, מכריז וכדו⁵. ועל כן, במקרה שלנו, כל זמן שלא יצא ערעור על יהדותו⁶, וכל עוד לא מדובר במעשים המצריכים עדות אחרים על יהדותו, ומעיד על עצמו שהוא יהודי - נאמן. וכל זה אמרינן לכלל החיים היהודים, ואפילו לצירוף למניין ועלייה לתורה וכד'. אבל לעניין רישום בספר הקהילה, מכיוון שהוא מהווה אסמכתא לעניין נישואין, יש לרושמו במקום נפרד, כל זמן שבית-דין מוסמך לא דן לגופו של עניין.

¹ לשון הר"ן פסחים ע"ב, רמב"ן, רשב"א, תוספות (יבמות מז ע"א ד"ה במוחזק), וכן הובא ב"אוצר הפוסקים" (אה"ע"ז סי' ב).

² יבמות מז ע"א תוס' הנ"ל, ועיין י"ם של שלמה" שם, ויעויין עוד בשו"ע יו"ד סי' רסח ובש"ך ס"ק כא.

³ כן כתבו הטעם ב"אגרות משה" (אה"ע"ז ח"א סי' ח) וב"פסקי דין רבניים" (ח"ט עמ' 358 אות ח).

⁴ ריטב"א ביבמות שם וב"נמוקי יוסף" שם.

⁵ לטעם זה צריך שנדע, שהוא יודע בדיוק, מהי הגדרת יהודי - בן לאם יהודיה בת יהודיה, שאם לא כן, יוכל להתחמק בעתיד, כשיתגלה הדבר, ולומר - טעיתי.

⁶ אמנם בסי' "בית הלל" (הובא ב"באר היטב" אה"ע"ז סי' ב ס"ק ד), סובר שצריך ראיה שהוא ישראל, ואפילו כשמתנהג כדת ישראל, אבל חלקו עליו כל האחרונים, עיין "אנציקלופדיה תלמודית" (כרך ה' עמ' שסד), "ומעשים בכל יום שמאמינים לאורחים שבאים, ואין אנו בודקים אחריהם", ועיין בש"ך יו"ד סי' רסח ס"ק כ"א.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,
הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

גם אני מאשר:
הרב שאול ישראלי

מהו יאגיסטון?
האם מותר ליהודי לעבוד בקרקע השייכת לגוי?
מהי משמעות קניין הגוי בארץ ישראל?
האם יש קדושת שביעית בפירות הגוי?
מה כולל איסור אמירה לגוי בשמיטה?
מהן הגבלות על קניית יבול חו"ל?
972-2-5371485 | shmita@eretzhemdah.org

יצא לאור! שו"ת במראה הבזק, חלק שמיני.
תשובות לשאלות מרבני הגולה. התשובות מתמודדות עם המציאות בעולם מודרני מתפתח בדרך של "דרכיה דרכי נעם". הספרים עוסקים בארבעת חלקי ה"שולחן ערוך" תוך ניסיון לקחת בחשבון גם את החלק החמישי ההופך את התורה ל"תורת חיים".